

recerca

Documents cerverins relacionats amb l'existència d'epidèmies al Camp de Tarragona (1457-1647)

Josep M. Llobet i Portella

Des de l'Edat Mitjana fins al segle XVII, les notícies sobre epidèmies són abundants en els documents generats per les institucions de la vila de Cervera, comarca de la Segarra. En la major part d'aquests textos cerverins es fa menció explícita de la pesta, per la qual cosa és de creure que aquesta fou la principal epidèmia d'aquell temps a Catalunya.¹

Dins aquest conjunt documental, hem localitzat i transcrit deu documents dels segles XV, XVI i XVII, el contingut dels quals està relacionat amb les poblacions del Camp de Tarragona. Són acords extrets de les actes del consell municipal cerverí que es guarden a l'Arxiu Comarcal de la Segarra, situat a Cervera. En tots aquests textos, com veurem a continuació, el tema de les epidèmies hi és ben present.

Segons el primer document, datat el 12 de juny de 1457, els habitants de Barcelona i la seva rodalia creien que, en aquell temps, al Camp de Tarragona —també en altres llocs— la gent es moria a causa de l'epidèmia. Potser per això molts forasters arribaven a la Segarra. El consell municipal

¹ Pel que fa a l'Edat Mitjana, hom pot veure: Josep M. LLOBET I PORTELLA, «Les epidèmies a Cervera durant l'Edat Mitjana», *Miscel·lània Cerverina*, I (1983), p. 39-46, i Montserrat CANELA I GARAYDA, «Cervera: 1333-1384. Pestes, fams i guerres», *Miscel·lània Cerverina*, (Cervera), IV (1986), p. 55-65.

de seixantena de Cervera, vista la situació, acordà una sèrie de mesures preservatives (document 1).

L'estiu de l'any 1508, les poblacions en les quals hi havia habitants que morien de pesta, a més de Balaguer, eren Tarragona, Valls i Alcover. Atès que el jurament que prestaven els transeünts no era garantia suficient per creure que estaven lliures de contagi, les autoritats cerverines decidiren prohibir l'entrada a la població a totes les persones que vinguessin de les poblacions esmentades, llevat que els paers ho autoritzessin expressament (document 2).

Si bé l'any 1589 les autoritats de Cervera restringien l'entrada de mercaderies a la població a causa de la pesta i a la ciutat de Tarragona hi havia perill de contagi,² una prohomenia municipal, atès que les provisions escassejaven a la vila, permeté que els cerverins poguessin anar a l'esmentada ciutat a buscar provisions, amb la condició, però, que hi anessin acompanyats per un prohóm elegit pels paers (document 3).

Aquesta autorització l'aprofità un tal Tomàs Amat, que es desplaçà al Camp de Tarragona per tal de comprar oli per ser venut a Cervera. Malgrat que el preu d'aquest producte havia experimentat un encariment, en comprà 800 quartans (document 4).

Sembla que, l'any 1592, la pesta s'estenia pel Camp de Tarragona. A les acaballes del mes de juny d'aquest any, arribaren a Cervera uns estudiants cerverins procedents de la ciutat de Tarragona i les autoritats cerverines no els deixaren entrar durant vuit dies, temps que hagueren de passar en un hort situat fora de la població sense tenir contacte amb ningú (document 5). Al començament del mes de juliol d'aquell any 1592, arribà a Cervera Joan Folcràs, que era veí de la població. Malgrat que les autoritats cerverines li havien donat llicència per anar a buscar certa roba que tenia a Tarragona, en arribar a Cervera se li prohibí l'entrada fins que una persona tramesa a l'esmentada ciutat de Tarragona pogués assegurar que allà no hi havia pesta. Complert aquest encàrrec, hom decidí que els homes i les bèsties que havien vingut de Tarragona poguessin entrar a Cervera, però la roba que portaven calia que romangués fora de la vila «fins al girant de la

² Segons Sánchez, durant els anys 1581-1607, la ciutat de Tarragona va patir l'efecte desastrós del contagi. JOSÉ SÁNCHEZ REAL, «Estado sanitario de Tarragona a fines del siglo XVI», *Quaderns d'Història Tarraconense*, (Tarragona), 5 (1985), p. 33.

lluna» (document 6). És interessant aquesta disposició perquè mostra la importància que donaven en aquell temps a la influència de la lluna en el desenvolupament de les epidèmies.

Al mes d'agost de 1592, precisament la creença que al Camp de Tarragona hi havia pesta portà les autoritats cerverines a la redacció d'una sèrie de disposicions. Entre altres coses, s'establia que, encara que portessin bones certificadores, totes les persones que vinguessin més enllà d'una línia imaginària que anava des de Santa Coloma de Queralt fins a Verdú no poguessin entrar a Cervera (document 7).

A l'inici de l'any següent, malgrat que les autoritats cerverines creien que al Camp de Tarragona hi havia pesta, acordaren donar llicència a un tal Joanot Balaguer perquè pogués anar a presentar un escrit d'apel·lació davant l'arquebisbe de Tarragona. Se li posà, però, la condició que hi anés per territori lliure de contagi (document 8).

En arribar el mes d'abril d'aquell any 1593, a la ciutat de Tarragona, probablement, ja no hi havia pesta. Amb tot, les autoritats cerverines acordaren que els guardes dels portals de la població no deixessin entrar ningú que no fos ben examinat (document 9).

L'última notícia que coneixem sobre l'existència d'epidèmies al Camp de Tarragona és de l'any 1647. Al final del mes de novembre d'aquest any, atès que es creia que a Tarragona hi havia mal contagiós, una prohomenia municipal cerverina acordà assabentar-se de la certesa d'aquesta informació. Mentrestant, els guardes de l'únic portal de la vila que estava obert estarien obligats a no deixar entrar ningú encara que arribés rendit o malat, sinó que li donarien pa i vi i l'obligarien a continuar el camí (document 10).

Apèndix documental

1. 1457, juny, 12. Cervera

El consell municipal de seixantena de Cervera, en relació amb l'existència d'epidèmies al Camp de Tarragona i en altres llocs, acorda que els hostalers o qualsevol altra persona no puguin acollir persones que vinguin de poblacions en les quals hi hagi epidèmies ni llogar-los cases, exceptuant aquelles persones que tenen casa o habitació dins la vila.

Arxiu Comarcal de la Segarra (ACSG), Cervera, Fons Municipal, *Consells*, 1457, f. 85v.

Ítem, fonch preposat en lo dit consell de sexantena per los dits honorables pahers dient que, segons se diu a Barchinona e en les circumstàncies de aquella, encara en lo Camp de Tarragona e en altres parts se moren de epidèmia, per la qual rahó ací se'n entren moltes gents e fugen a les epidèmies, e, en moltes parts, han feta ordinació que no sien exceptats ningú que fuge a les epidèmies. Reporten-ho en lo present consell que acorden sàviament si ho ordenaran axí mateix.

Sobre açò, lo dit consell de sexantena volch, acordà e ordonà que algun hostaler ni altra qualsevol persona no gos recullir en los hostals o cases ni logar cases ni alberchs a alguns que se'n hic vinguen de qualsevol ciutat, vila o loch on haie epidèmies, sots ban de deu lliures, exceptat los qui hic tenen lurs cases e habitacions dins la vila.

E en Berenguer Miquel dix que no consent en res que vingue contra ordinacions del senyor governador.

E en Ramon Sehent, que tothom hic entre e que no consent en la dita ordinació.

2. 1508, agost, 5. Cervera

Una prohomenia municipal de Cervera ordena que els guardes dels portals no deixin entrar a la vila les persones que vinguin de Balaguer, Tarragona, Valls, Alcover o altres poblacions on hi hagi pesta sense l'autorització dels paers.

ACSG, Cervera, Fons Municipal, *Consells*, 1508, f. 30v.

Més provehiren e ordenaren que qualssevoll persones que vindran de Balaguer, Tarragona, Valls, Alcover e de altres viles o lochs hon se muyren de peste e attès lo abús se fa gran dels juraments, les guardes dels portals de la dita vila no'ls permeten ni lexen entrar aquells dins la present vila sens la voluntat de manament dels senyors de pahés o de la maior part de aquells, encarregant aquells se hagen en lo bé e utilitat de la universitat, no obstant qualsevol temps haguessen stat en loch on no se muyren de dita peste.

3. 1589, setembre, 10. Cervera

Una prohomenia municipal de Cervera acorda que qui vulgui anar a Tarragona a buscar provisions hagi de ser acompanyat per un prohóm elegit pels paers, les despeses del qual caldrà que pagui la persona que vagi a Tarragona.

ACSG, Cervera, Fons Municipal, *Consells*, 1589, f. 96v.

[*Al marge esquerre.*] Sercar provisions.

Més fonch preposat per dits senyors de pahers dient que les provisions de la vila se van acabant y molts [a]nirien a sercar-ne si tenien lloc de metre-les, que determinen si hi dexaren anar y com y quines provisions portaran. Sobre açò, la magnífica promenia deliberà y acordà que qui y vulla anar a Tarragona a sercar provisions que y age de anar un prom a ses costes elegidor per los senyors de pahers.

4. 1589, octubre, 14. Cervera

Una prohomenia municipal de Cervera, atès que Tomàs Amat ha comprat oli al Camp de Tarragona als preus de nou sous i mig i deu sous el quartà, acorda que a la vila l'oli sigui venut a tres sous i quatre diners la lliura. A més, acorda que, si a l'Urgell se'n troba a trenta-sis sous el cànter, a aquest preu se'n compri.

ACSG, Cervera, Fons Municipal, *Consells*, 1589, f. 112r-112v.

[*Al marge esquerre.*] Oli.

A la qual magnífica promenia fonc preposat per dits senyors de pahers dient que, com saben, mossèn Amat és anat a la volta del Camp ab orde de mirar y veure lo oli a com va y, si trobave son llans, ne fes alguna compra. Mossèn Amat és aquí, que dirà lo que passe. E lo dit mossèn Thomàs Amat dix que ell ha sercat per lo Camp de Tarragona y ha trobat que lo oli se n'és muntat y alí ha trobat un poch, que és tres-cents cortans, conforme lo compre Tarragona, que és a nou sous y mig, y, después, ne comprà en Alcover sinch-cents cortans a deu sous, que no s'és pogut aver a manco, que veyen y consenten com se portarà y dinés y, al preu que s'és comprat, venent-lo assí al preu que's mesure avuy, se perdrà, que veyen si's vendrà a tres sous y quatre [dinés la] lliura. Sobre açò la magnífica promenia deliberà y acordà que, atès que l'oli se'n és pujat, ço és, que mossèn Amat lo ha comprat a nou sous y mig y a deu sous cortà y a tres sous la vila hi perdrie, que, per ço, se vene a tres sous y quatre dinés la lliura y que, si se'n pot aver de les parts de Urgell fins a Balaguer y a Arbeca a trenta-sis sous cànter, que's compre.

5. 1592, juny, 27. Cervera

Una prohomenia municipal de Cervera acorda que els estudiants vinguts de Tarragona i un mercader puguin, amb certes condicions, entrar a la vila.

ACSG, Cervera, Fons Municipal, *Consells*, 1592, f. 85v.

A la qual magnífica promenia fon proposat per dits senyors de pahers dient que demà ver vuyt dies que arribaren uns quants fills de vila estodiants y són vinguts de Tarragona y han estat purgant fins avuy en un ort d'en Ratera, ja

veuran les certificacions, veyen si entraran, y també Bramon ab samarrons. Sobre açò, la magnífica promenia deliberà y acordà que los stodiants vinguts de Tarragona y Bramon ab los samarrons que entren y los samarrons que demà que'ls desplegue a la muralla y que'ls orege demà tot lo dia y que los de Tarragona que, de aquí a dilluns, no y vaga nigú ni ne dexen entrar nigú y de dilluns enllà que entren, venint ab orde, si altra cosa no se sentirà, y los que y [a]niran de assí no puguen anar sens un prom, que, si lo contrari faran, no entren de trenta dies.

6. 1592, juliol, 5. Cervera

Una prohomenia municipal de Cervera acorda que els homes i les bèsties que han vingut de Tarragona puguin entrar a la vila, però la roba que porten hagi de romandre fora un cert termini de temps.

ACSG, Cervera, Fons Municipal, *Consells*, 1592, f. 86r-86v.

A la qual magnífica promenia fonh proposat per dits senyors de pahers dient, com ja a tots és notori, la licència donaren a mossèn Joan Folcràs per anar a serrar certa roba tenia en Tarragona y com essent allà haien sentit s'i hagués fet moviment de nou y per ço li haien detenguda la roba y no'l dexen entrar y per saber la sertitut haien enviat a Tarragona a gastos de dit Folcràs, que per ço, hoïda la relatió, dezlibéron si li dexaran entrar la roba o no y també los qui son venguts de Tarragona si entraran o no.

Acordà y dezliberà dita magnífica promenia que los hòmens y bèsties que éntron y la roba que estigue fins al girant de la luna.

7. 1592, agost, 20. Cervera

Una prohomenia municipal de Cervera, atès que hom creu que al Camp de Tarragona hi ha pesta, acorda la redacció d'unes ordinacions.

ACSG, Cervera, Fons Municipal, *Consells*, 1592, f. 88v.

[*Al marge esquerre.*] Morbo Tarragona.

A la qual magnífica promenia fon preposat per dits senyors de pahers dient que creuhen que saben y tenen entès també com ells matexos lo que's diu y compte de Tarragona que buydarien y han donat lloch a tots los que anar-sén volran de dita ciutat per la causa de sser en aquella lo mal contigiós de pesta y, no tant solament en Tarragona, però en Reus y altres parts del Camp, y diuen-ho los germans de mossèn Barceló, que aribaren esta nit, allotjaren-los en Sant Pere fins que la promenia fos ajustada, y també una lletra de Bramon, que esta setmana serà assí, si lo alotjaran ho no y lo que se ha de fer que ho determinen. Sobre assò la magnífica promenia deliberà y acordà que sien fetes les ordina-

tions davall scrites y aquelles servades a la unglà.

E, primerament, acordà que als germans Barcelons, attès que són fills de vila, que los senyors de pahers los procuren acomodar en alguna masia o cabana en lo terme, fora de lo comers y concurs, y allí estiguen y purguen lo temps que apparrà a la magnífica promenia, ab què no hisquen de aquella pessa de terra, y que una persona tercera los porte la provisió necessària y un prom veye lo que faran, y tot assò a ses costes y despeses.

Ítem, statuhí y ordenà que los senyors de pahers procuren ab la venerable comunitat dels preveres fassen pregàries [...].

Ítem, statuhí y ordena que no's done comers a nigunes persones ni mercaderies que vinguen de les parts del Camp, encara que porten bones certificatòries, si no és de Sancta Coloma, Talavera, la Guàrdia y seguint tota aquexa serra fins a Verdú, y, de aquí enllà devès lo Camp, a ningú, y que avisen als de la Guàrdia y de Sancta Coloma y Talavera que los que vindran de aquelles parts que se'n guarden molt bé y que'ls diguen que no passen més ensà, que assí se'ls han imposat grans penes.

[*Segueixen altres disposicions generals*].

8. 1593, gener, 20. Cervera

Una prohomenia municipal de Cervera, malgrat que al Camp de Tarragona hi ha pesta, acordà donar llicència a Joanot Balaguer per anar a presentar un escrit d'apel·lació davant l'arquebisbe de Tarragona.

ACSG, Cervera, Fons Municipal, *Consells*, 1593, f. 116r.

A la qual magnífica promenia fonch preposat per mossèn Jenot Balaguer, administrador de la almonya d'en Ramon Serra, en lo any passat, y Jaume Groles, lo corrent any, dient que en la causa que entre los administradors de dita almonya, de una part, y los Palmeroles, de la part altra, se a sententiat en uns y per ells apel·lat y tret lo acte de la apel·lació per anar a introduhir la causa de apel·lació davant del senyor archebisbe de Tarragona y, com no puguin anar allà per causa de la pesta és en Tarragona y altres parts del Camp, que sien servits donar-los lloc per anar al Camp per poder introduhir la dita causa perquè, si hi anaven, no'ls dexarien entrar a la tornada, que per so sien servits donar-los dita licència si remey hi ha.

Sobre açò la magnífica promenia deliberà y acordà donà licència a mossèn Jenot Balaguer que vage al Camp per introduhir dita apel·lació davant del senyor archebisbe de Tarragona, pus, emperò, vage per parts sanes y fora de tota suspitió, y que, introduhida dita causa, los dits administradors sien servits de consertar-se ab la part altra si remey de consert y haurà ab lo tems.

9. 1593, abril, 3. Cervera

Una prohomenia municipal de Cervera, malgrat que hom creu que a Tarragona i a altres llocs no hi ha pesta, acorda que la guarda dels portals de la vila sigui encomanda als guardes ordinaris i que aquests guardes no deixin entrar ningú que no sigui ben examinat.

ACSG, Cervera, Fons Municipal, *Consells*, 1593, f. 124r.

[*Al marge esquerre.*] Morbo.

A la qual magnífica promenia fon preposat per dits senyors de pahers dient que com tenen entès no se té nova alguna que se moren en Tarragona ni en altres parts y la vila fa grans gastos y despeses, que, sobre assò, que determinen lo fahedor.

Sobre açò la magnífica promenia deliberà y acordà que, fins que Barcelona llevarà la guarda, que assí no sie llevada, sinó que aquella sie comanada a lles guardes ordinàries dels portals, que aquelles tinguen compte ab los qui entren, que no dexen entrar a nígú que no sien ben examinats.

10. 1647, novembre, 29. Cervera

Una prohomenia municipal de Cervera, atès que hom creu que a Tarragona hi ha mal contagiós, acorda assabentar-se de la certesa d'aquesta informació i, mentrestant, que els guardes del portal obert de la vila no deixin entrar ningú encara que arribi rendit o malalt, sinó que li donin pa i vi i que hagi de continuar el camí,

ACSG, Cervera, Fons Municipal, *Consells*, 1647, f. 23r.

A la qual magníficha promenia fonch proposat per dits magnífichs senyors de pahers que se diu per cosa certa que en Tarragona y aurie mal contegiós y que en Barcelona guarden y que no dexen entrar en ciutat sinó qui porte sertifficatòria.

E, sobre la qual propositió, fonch determinat que primerament, ans de guardar, se sàpie primerament, verdaderament, si dit mal és ho no y, mentre tant, que los que guarden al portal que, si venen rendits, que no se deixen entrar, ni tant poch malalts, sinó que se'ls done un refresch de pa y vi y que passin.